

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Το επόμενο κείμενο, με τίτλο «Το αιώνιο έλλειμμα», δημοσιεύτηκε στις 29 Μαΐου 1994 στην εφημερίδα «Το Βήμα». Συντάκτης του είναι ο Μάριος Πλωρίτης (1919-2006): δημοσιογράφος-επιφυλλιογράφος, κριτικός, μεταφραστής, λογοτέχνης και θεατρικός σκηνοθέτης. Το κείμενο περιλαμβάνεται στον τόμο *Επιφυλλίδες, τόμος Β' (1993-2004)*. Αθήνα: Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, 2010, σσ. 171-176. Διασκευάστηκε για τις ανάγκες της εξέτασης.

«Το αιώνιο έλλειμμα»

1. «Εσείς δηλώνετε αισιόδοξος για εμάς τους νέους», μου έλεγε ένας φοιτητής, σχολιάζοντας το άρθρο της περασμένης Κυριακής. «Όμως πολλοί άλλοι μας ονομάζουν “χαμένη γενιά”. Τόσο, που κοντεύουμε να το πιστέψουμε κι εμείς...».

2. «Χαμένη γενιά»! Α, πόσα θυμίζουν αυτές οι λέξεις – προπάντων στους ανθρώπους της γενιάς μου, της γενιάς του Πολέμου, της Κατοχής, της Αντίστασης και της όχι λιγότερο δραματικής συνέχειας. Έτσι και η δική μας γενιά χαρακτηριζόταν «χαμένη» από εμάς τους ίδιους: «χαμένη», αφού τόσους άξιους έχασε, τόσα προσδόκησε και τόσο προδόθηκε ή αυτοπροδόθηκε...

3. Αλλά και ποια γενιά δεν είναι ή δεν λέγεται «χαμένη»; Γενιές, «χαμένες» απ' την αφετηρία τους, πριν καν δουν το φως, και γενιές που «χάθηκαν» στον δρόμο, έχασαν τον δρόμο τους. Οι πρώτες, επειδή οι ιστορικο-κοινωνικές συνθήκες τις είχαν «καταδικάσει» *a priori* στην αθλιότητα –όπως τους τουρκοκρατούμενους Έλληνες λ.χ., που γεννιόντουσαν και πέθαιναν ανέλπιδοι μέσα στη δουλεία και στον ζόφο. Οι δεύτερες, επειδή πάσχισαν κι ελπίσανε ν' αλλάξουν τις συνθήκες αυτές, μα απέτυχαν ή «τις απέτυχαν» δυνάμεις μεγαλύτερές τους, αλλά κι ο ίδιος ο εαυτός τους.

4. Έτσι ή αλλιώς, δεν υπάρχει, ίσως, στην ιστορία του ανθρώπινου γένους, γενιά που να μη στάθηκε ή να μην (αυτό)βαφτίζεται «χαμένη». Ακόμα και στις πιο μεγάλες, τις πιο περίδοξες εποχές. Στην καρδιά του «χρυσού αιώνα», ποιητές και φιλόσοφοι δεν νοσταλγούσαν τους «αρχαίους ενάρετους» καιρούς; Και ο Αριστοφάνης δεν σάρκαζε τους συμπολίτες του, επειδή «*τα παλιά καλά νομίσματα δεν υπάρχουν πια πουθενά*» και κυκλοφορούν «*μονάχα οι μπακίρες,¹ που είναι ελεεινή η κοπή τους*»;² [...] «Χρυσή» δεν ήταν και η δυτική Αναγέννηση; Κι όμως, ο μέγιστος δραματουργός της, ο Σαίξπηρ, με το στόμα του Άμλετ, έβρισκε πως «*ξεχαρβαλώθηκε η ζωή*», πως η γη έγινε «*άγονο ακρωτήριο*», μια «*βρομερή και μολυσμένη μάζα από καπνούς*» (τι προφητεία για τη σύγχρονη ρύπανση!), κι ο άνθρωπος, «*της πλάσης το αριστούργημα*», δεν είναι παρά «*πεμπτουσία³ της σκόνης*»⁴.

5. Σελίδες και σελίδες θα γέμιζε ένα τέτοιο δειγματολόγιο, αφού κάθε σχεδόν γενιά κατηγορεί ή αυτοκατηγορείται πως «χάθηκε». Κι αυτό δεν είναι θρηνητικό άλλοθι. Είναι η «μοίρα» των ανθρώπων. Όλες οι γενιές πασχίζουν και ελπίζουν, προσμένουν και προσπαθούν, μάχονται και αντιμάχονται, γι' αυτά που θεωρούν «βελτίωση, αλλαγή, πρόοδο». Και όλες σχεδόν διαψεύδονται και απογοητεύονται. Όχι μόνο επειδή οι άνθρωποι μένουν πάντα ανικανοποίητοι, αχόρταγοι, γυρεύουν αδιάκοπα το περισσότερο. Αλλά, προπάντων, επειδή δεν παίρνουν παρά ψιχία απ' αυτά που επιδίωξαν: οι ελευθερίες μένουν λειψές, η δικαιοσύνη τυφλή, η δημοκρατία ανάπηρη, η ευμάρεια πλάνη· όλα ξεφτίζουν σε φενάκες και παγίδες.

6. Και το πρόβλημα μένει πάντα το ίδιο – το πρόβλημα και η πρόκληση: Τι (και αν) μαθαίνουν οι χαμένοι απ' τις ήττες τους, πώς (και αν) κρατάνε το κεφάλι πάνω απ' τα χαλάσματα, πώς (και αν) καρπίζουν τους πικρούς σπόρους των νικημών...

¹ χάλκινα νομίσματα.

² *Βάτραχοι*, στ. 526, επ. Μετάφρ. Θρ. Σταύρου, Εστία.

³ το πιο ουσιαστικό περιεχόμενο.

⁴ Άμλετ, Πράξη Α', σκ. 5 και Β', σκ. 2. Μετάφρ. Μ. Κακογιάννη, Καστανιώτης, 1985.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Το επόμενο κείμενο, με τίτλο «Millennials: Η γενιά που έμαθε να βλέπει το μέλλον ως εφιάλτη», δημοσιεύτηκε στις 15 Απριλίου 2020 στην ιστοσελίδα «ONEMAN». Εκδότης της ιστοσελίδας και συντάκτης του κειμένου είναι ο φιλόλογος Νίκος Σταματίνης. Πηγή: <https://www.oneman.gr/longreads/millennials-i-genia-pou-tha-analavei-ton-kosmo-moiazei-idi-xameni/> (ανάκτηση: 20/05/2020). Το κείμενο διασκευάστηκε για τις ανάγκες της εξέτασης.

«Millennials:⁵ Η γενιά που έμαθε να βλέπει το μέλλον ως εφιάλτη»

1. Όταν κάποτε η συγγραφέας Γερτρούδη Στάιν⁶ πήγε να φτιάξει το αυτοκίνητό της σε ένα συνεργείο άκουσε τον ιδιοκτήτη του να επιπλήττει τον νεαρό μηχανικό που αδυνατούσε να βρει και να επιδιορθώσει τη βλάβη: «Αυτό είστε. Αυτό είστε όλοι, όλοι οι νέοι που υπηρετήσατε στον πόλεμο. Είστε μια χαμένη γενιά».

2. Πώς λέγεται μια γενιά που έζησε ένα καταστροφικό παγκόσμιο πόλεμο, όταν περίπου ενηλικιώνόταν, και έναν δεύτερο επίσης ή ακόμα πιο καταστροφικό πόλεμο, όταν έφτανε στη μέση ηλικία; Χαμένη. Αυτό είναι πράγματι και το όνομα που δόθηκε στην περίφημη Lost Generation,⁷ τη γενιά του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, που αποτελούνταν από ανθρώπους γεννημένους μεταξύ 1883 και 1900. Στη γενιά δηλαδή του νεαρού μηχανικού που συνάντησε η Γερτρούδη Στάιν.

3. Σήμερα τα πράγματα γίνονται ακόμα πιο απαισιόδοξα και μάλιστα πολύ απότομα. Η πανδημία του κορονοϊού ανοίγει την πόρτα σε μια ακόμα ύφεση. Για πολλούς το πλήγμα σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία που μπαίνει σε lockdown⁸ είναι εμφανώς τεράστιο. Όλο αυτό έρχεται λίγους μήνες μετά από μια έρευνα στην Αμερική που έδειχνε ότι το 62% των millennials ζούσε από μισθό σε μισθό χωρίς να μπορεί να κάνει καμία αποταμίευση και χωρίς σε καμία περίπτωση να έχει την ασφάλεια μιας σταθερής δουλειάς. Από ό,τι φαίνεται, αυτές οι μη σταθερές δουλειές είναι οι πρώτες που χτυπήθηκαν από την πανδημία.

4. Όλη αυτή η ανασφάλεια περνάει και μέσα από το Internet, όπου οι millennials κάνουν προφητείες -μεταξύ σοβαρού και αστείου- για ένα προδιαγεγραμμένο τέλος του κόσμου. Ούτως ή άλλως η επερχόμενη κλιματική αλλαγή δεν είναι πλέον στη σφαίρα το φανταστικού. Έρχεται με γρήγορα βήματα, για να δυσκολέψει ακόμα περισσότερο ακόμα και τη φαντασίωση ενός καλύτερου μέλλοντος. Γιατί, αν μη τι άλλο, ο τρόπος που θα βιώσουμε τις επιπτώσεις της κρίσης του κορονοϊού δεν θα είναι είναι ίδιος για όλους. Παρά τα «όλοι μαζί» των διασώμων με τα οποία κατακλυζόμαστε βλέποντας μαζί, στην άκρη του πλάνου, πισίνες και τεράστιους κήπους.

5. Υπάρχει όμως και κάτι τελευταίο. Ο ιστορικός Samuel Hynes στο βιβλίο του «A War Imagined»⁹ ανέλυσε τη φράση με την οποία αρχίσαμε αυτό το κομμάτι. Σύμφωνα με αυτόν, η Lost Generation δεν ήταν τόσο η γενιά που χάθηκε στο γύρισμα των κύκλων. Περισσότερο το «χαμένη» προσδιορίζει μια γενιά που «αμέσως μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο έχασε τον προσανατολισμό της, περιπλανήθηκε χωρίς καμία συγκεκριμένη κατεύθυνση».

6. Την επόμενη φορά που θα μονολογήσουμε αυτό το συλλογικό «τι ζούμε» ως έκπληξη για πράγματα που δεν περιμέναμε ποτέ ότι θα ζήσουμε, ας έχουμε στο μυαλό μας και την παραπάνω ανάλυση. Καμία γενιά δεν χάνεται. Σε κάποιες γενιές όμως απλά έμελλε να ζήσουν ως χαμένες.

⁵ Η γενιά στην οποία ανήκουν όσοι γεννήθηκαν μεταξύ του 1980 και του 2000.

⁶ Η Γερτρούδη Στάιν (Gertrude Stein, 1874-1946) ήταν Αμερικανίδα συγγραφέας, ποιήτρια, θεατρική συγγραφέας και συλλέκτρια έργων τέχνης.

⁷ Χαμένη γενιά.

⁸ Απαγορευτικό.

⁹ «Ένας πόλεμος όπως τον φαντάστηκα» (εκδόθηκε στο Λονδίνο το 1990).

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Το επόμενο ποίημα, με τίτλο *Όταν*, το έγραψε ο Π. Σωτηρίου (Θεσσαλονίκη, 1939-), ο οποίος ανήκει στη δεύτερη μεταπολεμική γενιά. Το ποίημα δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στο περιοδικό «Διαγώνιος», στη Θεσσαλονίκη, το 1982. Περιλαμβάνεται σήμερα, σε αυτή τη μορφή, στην ποιητική συλλογή *Ωσάν ποιήματα* (Θεσσαλονίκη: Χειρόγραφα, 1989).

Όταν

Όταν οι άλλοι δειλιάζουν ή αδιαφορούν
 όταν όλα ή κάποια τέλος πάντων κινδυνεύουν να χαθούν
 βγες από τη γραμμή ό,τι κι αν αυτό σου κοστίσει
 και χωρίς ούτε στιγμή να σε ξεγελούν τα αξιώματα
 πάρε, που λένε, την κατάσταση στα χέρια σου
 επιδεικτικά γι' αυτούς που πονηρά φυγομαχούν
 τρυφερά γι' αυτούς που σε χρειάζονται
 και που μπορεί αύριο να σε ξεχάσουν

Κι όταν όλα διορθωθούν, κι όταν όλα περάσουν
 κι αρχίζουν οι άλλοι να ξεμυτίζουν από τα καταφύγια
 και να επωφελούνται από τη δική σου δοκιμασία
 ήσυχος και φαινομενικά αδιάφορος
 γύρνα πίσω στο χωριό σου.

Α. Ποιοι είναι οι λόγοι, σύμφωνα με τον συντάκτη του ΚΕΙΜΕΝΟΥ 1, που συνέβαλαν και συμβάλλουν στο να χαρακτηρίζονται οι γενιές «χαμένες»; Να απαντήσετε συνοπτικά (σε 60 λέξεις περίπου), λαμβάνοντας υπόψη σας τα όσα αναφέρονται στις παραγράφους 3 και 5.

Μονάδες 15

Β.1. Να γράψετε το γράμμα που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις επόμενες περιόδους λόγου και δίπλα του τη λέξη Σωστό, αν το περιεχόμενό της είναι Σωστό, και Λάθος, αν είναι λανθασμένο (μονάδες 5). Να αιτιολογήσετε κάθε επιλογή σας με αναφορές στα ΚΕΙΜΕΝΑ 1 και 2 (μονάδες 10).

α. Σύμφωνα με τον συντάκτη του ΚΕΙΜΕΝΟΥ 1, κάθε γενιά χρησιμοποιεί για τον εαυτό της τον όρο «χαμένη» ως δικαιολογία.

β. Ο φοιτητής λέει στον συντάκτη του ΚΕΙΜΕΝΟΥ 1 ότι ή αποψη του για το μέλλον των νέων δεν είναι διαφορετική από εκείνη που διατυπώνουν οι άλλοι γι' αυτούς.

γ. Σύμφωνα με τον συντάκτη του ΚΕΙΜΕΝΟΥ 2, ο όρος «χαμένη γενιά» έχει ιστορική βάση.

δ. Σύμφωνα με τους συντάκτες των ΚΕΙΜΕΝΩΝ 1 και 2, η καταστροφή του περιβάλλοντος είναι ένας από τους παράγοντες για να χαρακτηρίζονται οι γενιές «χαμένες».

ε. Ο συντάκτης του ΚΕΙΜΕΝΟΥ 2 συμφωνεί, κατά βάση, με την άποψη του ιστορικού Samuel Hynes για τον όρο «χαμένη γενιά».

Μονάδες 15

Β.2. Ο συντάκτης του ΚΕΙΜΕΝΟΥ 2, στην παράγραφο 7, καταλήγει στην άποψη: «Καμία γενιά δεν χάνεται. Σε κάποιες γενιές όμως απλά έμελλε να ζήσουν ως χαμένες». Να συγκρίνετε την άποψη αυτή με τα όσα υποστηρίζει ο συντάκτης του ΚΕΙΜΕΝΟΥ 1 στην παράγραφο 4 «Έτσι ή αλλιώς... «πεμπτούσια της σκόνης».

Μονάδες 15

Β.3. Ποια νομίζετε ότι είναι η πρόθεση του συντάκτη του ΚΕΙΜΕΝΟΥ 1 στην παράγραφο 6 «Και το πρόβλημα... των νικημών...» (μονάδες 5); Πώς ο τρόπος με τον οποίο επέλεξε να την αναπτύξει υπηρετεί την πρόθεση αυτή; (μονάδες 5)

Μονάδες 10

Γ. Ποιο είναι το θέμα του ποιήματος Όταν του Π. Σωτηρίου; (ΚΕΙΜΕΝΟ 3); Να γράψετε την άποψή σας για τη στάση που υιοθετεί το ποιητικό υποκείμενο στο θέμα αυτό, καθώς επίσης τη δικαιολογημένη συμφωνία ή διαφωνία σας με τη στάση αυτή; (160-180 λέξεις).

Μονάδες 15

Δ. Λαμβάνοντας υπόψη τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι «χαμένες γενιές» κατά τους συντάκτες των ΚΕΙΜΕΝΩΝ 1 και 2, να αναπτύξετε σε ένα άρθρο (350 λέξεων περίπου), το οποίο θα αναρτηθεί στην ιστολόγιο του σχολείου σας, τις προϋποθέσεις που χρειάζεται να υπάρξουν, ώστε το μέλλον των νέων ανθρώπων να γίνει περισσότερο αισιόδοξο.

Μονάδες 30